

देवदत्तः नाम कोऽपि धनिकः आसीत् । एकदा तस्य धनस्यूतः लुप्तः । तस्य गृहे षड् भृत्याः आसन् । तेषु एव एकः चौरः स्यात्, इति तस्य मतम् । चौरं ग्रहीतुं सः वीरबलं साहाय्यम् अयाचत । वीरबलः अवदत्, “मित्र! अद्य सायङ्काले तव सर्वान् भृत्यान् मम गृहं प्रेषय” इति ।

यथानिश्चितं सर्वे सेवकाः वीरबलस्य गृहम् आगताः । वीरबलेन पूर्वमेव सर्वेषां कृते समानोन्नतयः यष्टिकाः आनीताः । सः सेवकान् अवदत्, “भोः पश्यन्तु, एताः मायायष्टिकाः । तासु एकां यष्टिकां स्वीकृत्य सर्वैः देवदत्तस्य गृहं गन्तव्यं, श्वः प्रभाते पुनरागन्तव्यम् । येन केनापि धनस्यूतः चोरितः स्यात् तस्य यष्टिका अङ्गुलिमात्रं दीर्घा भविष्यति ।”

रात्रौ सर्वे भृत्याः सुखेन निद्राम् अकुर्वन् ऋते एकस्मात् । सः अचिन्तयत्, “श्वः प्रातः मम चौर्यं प्रकटितं भवेत् । अतः अहम् अधुना एव मम यष्टिकाम् अङ्गुलिमात्रं कर्तयामि ।” इति चिन्तयित्वा तथा कृत्वा सः सुखेन सुप्तः ।

अन्येद्युः लघुयष्टिकां दृष्ट्वैव वीरबलेन चौरः सम्यक् ज्ञातः गृहीतः च । अपराधी भृत्यः वीरबलस्य पादयोः पतित्वा स्वस्य अपराधम् अङ्गीकृतवान् धनस्यूतं च प्रत्यर्पितवान् ।

१. उचितं पर्यायं चिनुत ।

१. कस्य धनस्यूतः लुप्तः ?
(अ) देवदत्तस्य (आ) वीरबलस्य (इ) भृत्यस्य (ई) नृपस्य
२. गृहे कति भृत्याः आसन् ?
(अ) पञ्च (आ) सप्त (इ) षड् (ई) एकः
३. वीरबलः कस्य मित्रम् ?
(अ) भृत्यस्य (आ) धनिकस्य (इ) यष्टिकायाः (ई) चौरस्य
४. 'श्वः मम चौर्यं प्रकटितं भवेत्।' इति चिन्ता कस्य चित्ते जायते ?
(अ) दासस्य (आ) वीरबलस्य (इ) धनिकस्य (ई) नृपस्य

२. कः कं वदति ?

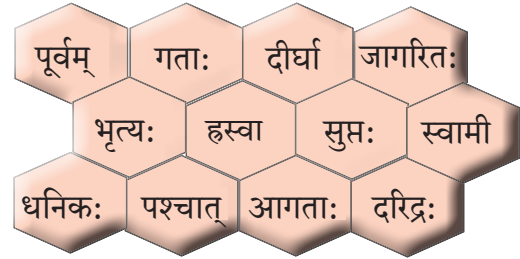
१. "पश्यन्तु एताः मायायष्टिकाः ।"
२. "मित्र, अद्य सायङ्काले तव सर्वान् भृत्यान् मम गृहं प्रेषय ।"

३. माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । १. वीरबलेन चौरः कथं गृहीतः ?

४. स्तम्भमेलनं कुरुत ।

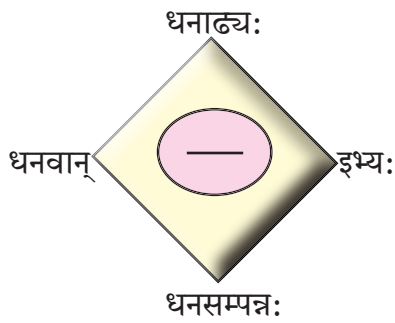
विशेषणम्	विशेष्यम्
समानोन्नतयः	धनस्यूतः
सर्वान्	चौरः
लुप्तः	यष्टिकाः
गृहीतः	भृत्यान्

५. विरुद्धार्थकशब्दानां युग्मं चिनुत लिखत च ।

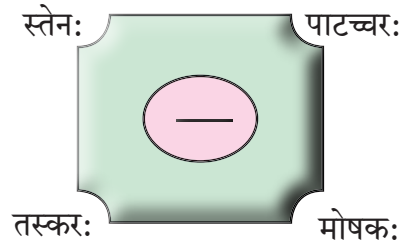

६. पाठात् समानार्थकं शब्दं चित्वा रेखाचित्रं पूरयत ।

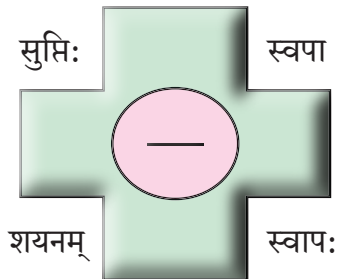
१)

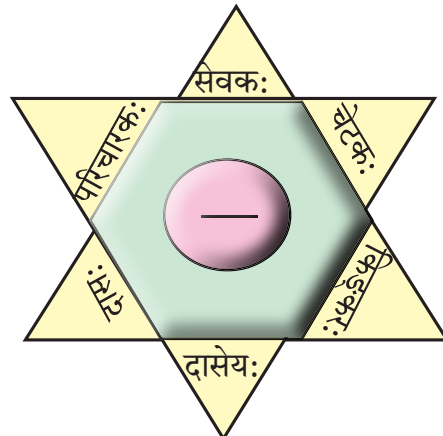
२)

३)

४)

बालकः

पुस्तकं पठति

पाठशालां गच्छति च ।

बालकः पुस्तकं **पठित्वा** पाठशालां गच्छति ।

माता

पाकं करोति

भोजनं परिवेषयति च ।

माता पाकं **कृत्वा** भोजनं परिवेषयति ।

पठित्वा, कृत्वा इत्येतानि पूर्वकालवाचक-त्वान्त-अव्ययानि ।

अद्वैतः

वृक्षम् आरोहति

उपविशति च ।

अद्वैतः वृक्षम् **आरुह्य** उपविशति ।

वृद्धा

देवं प्रार्थयते

निद्रां करोति च ।

वृद्धा देवं **प्रार्थ्य** निद्रां करोति ।

आरुह्य, प्रार्थ्य इत्येतानि पूर्वकालवाचक-ल्यबन्त-अव्ययानि ।

शुभदा → आपणं गच्छति → धनं ददाति → पुस्तकम् आनयति → पठति च ।

शुभदा आपणं गत्वा धनं दत्त्वा पुस्तकम् आनीय पठति ।

वाक्यानि निरीक्ष्य भेदम् अवगच्छत -

१. साधवः फलानि दत्त्वा निर्गच्छन्ति ।	→	१. साधवः फलानि प्रदाय निर्गच्छन्ति ।
२. वृद्धा देवं नत्वा कार्यम् आरभते ।	→	२. वृद्धा देवं प्रणम्य कार्यम् आरभते ।
३. आरक्षकाः चौरं ताडयित्वा कारागृहं नयन्ति ।	→	३. आरक्षकाः चौरं सन्ताड्य कारागृहं नयन्ति ।
४. धनं हत्वा चौरः पलायितः ।	→	४. धनम् अपहृत्य चौरः पलायितः ।

१. मेलनं कुरुत ।

खादति	सम्मिल्य
पिबति	स्मृत्वा
सम्मिलति	खादित्वा
स्मरति	प्राप्य
प्राप्नोति	पीत्वा

२. गणद्वये लिखत ।

उक्त्वा, पूजयित्वा, सम्पद्य, संहृत्य, धृत्वा, धावित्वा, प्रविश्य, स्नात्वा, उड्डीय, निमज्ज्य, अवतीर्य, उत्थाय, आरुह्य, उत्पत्य, सिक्त्वा, स्थित्वा, चलित्वा, निष्पीड्य, उद्घाट्य, निष्कास्य

सम्भाषापत्रम्

३. पूर्वकालवाचकयोः उपयोगं कृत्वा दीर्घं वाक्यं कुरुत ।

मर्कटः वृक्षात् -----पेटिकां-----टोपिकां ----- मस्तके ----- वृक्षम् आरोहति ।

क्रीडा - पूर्वकालवाचकयोः उपयोगं कृत्वा अतिदीर्घं वाक्यं वदत ।

पठत बोधत !

योगेन चित्तस्य पदेन वाचां
मलं शरीरस्य च वैद्यकेन ।
योऽपाकरोत् तं प्रवरं मुनीनां
पतञ्जलिं प्राञ्जलिरानतोऽस्मि ॥
पादौ हस्तौ जानुनी द्वे उरश्चाथ ललाटकम् ।
अष्टाङ्गेन स्पृशेद् भूमिं साष्टाङ्गप्रणतिश्च सा ॥

आदित्यस्य नमस्कारान् ये कुर्वन्ति दिने दिने ।
जन्मान्तरसहस्रेषु दारिद्र्यं नोपजायते ॥

युवकः चित्रपटगृहं गच्छति चित्रपटं पश्यति च ।

युवकः किमर्थं चित्रपटगृहं गच्छति ? युवकः चित्रपटं **द्रष्टुं** चित्रपटगृहं गच्छति ।

बालकाः गृहम् आगच्छन् जलं च अपिबन् ।

बालकाः किमर्थं गृहम् आगच्छन् ? बालकाः जलं **पातुं** गृहम् आगच्छन् ।

- छात्रौ पुस्तकालयं गच्छताम् । **किमर्थम्** ? छात्रौ **पठितुं** पुस्तकालयं गच्छताम् ।
- मेघा फेनकं स्वीकरोति । **किमर्थम्** ? मेघा वस्त्राणि **प्रक्षालयितुं** फेनकं स्वीकरोति ।

द्रष्टुं, पातुं, पठितुं, प्रक्षालयितुम् इत्येतानि हेत्वर्थक-तुमन्त-अव्ययानि ।

पठत अवगच्छत च -

- शुनकाः **खादितुम्** इच्छन्ति । २. अहं **वक्तुम्** ऐच्छम् । ३. भारवाहकः भारं **वोढुं** शक्नोति ।
- ताः नार्यः रुचिरं **पक्तुं** शक्नुवन्ति । ५. जनाः भोजनं **कर्तुम्** आरभन्त ।

सम्भाषापत्रम्

१. चतुर्थं पदं लिखत ।

१. त्रै-त्रातुम् [::] गै - _____
२. मिल्-मेलितुम् [::] लिख् - _____
३. पूज् - पूजयितुम् [::] कथ् - _____
४. हन् - हन्तुम् [::] मन् - _____
५. लभ्-लब्धुम् [::] रभ् - _____
६. दृश्-दृष्टुम् [::] स्पृश् - _____

२. धातोः हेत्वर्थकम् अव्ययं प्रयुज्य वाक्यं पुनर्लिखत ।

१. शृगालः द्राक्षाफलम् (खाद्) उत्पतति ।
२. काकः जलं (पा-पिब्) घटे उपविशति ।
३. शृगालः मांसखण्डं (लभ्) काकस्य स्तुतिं करोति ।
४. भीमं (हन्) दुर्योधनः कपटम् अकरोत् ।
५. शशकः निद्रां (कृ) अगच्छत् ।
६. सः पत्रं (लिख्) लेखनीं स्वीकरोति ।

